Maailmakuulus kammerkoor õpetas Võru ja Põlva noortele taktitunnet

KATRIN VOLMAN
katrin.volman
@lounapostimees.ee

Dirigeerimine ei tähenda alati kätega vehkimist. Kontserdi lõpetanud Veljo Tormise «Raua needmises» juhtis Tõnu Kaljuste koori hoopis šamaanitrummi mängides.

Kandle saal oli äärest ääreni gümnasiste täis.

Eesti Filharmoonia kammerkoor jõudis 14 aasta järel taas Võrru, et anda koolinoortele eriline muusikatund. Dirigent Tõnu Kaljuste tutvustas dirigeerimise saladusi ja Veljo Tormise loomingut. Kandle saal sai gümnasistidest nii täis, et toole tuli juurdegi tuua.

Eesti Filharmoonia kammerkoori haridusprogramm «Taktitunne – dirigeerimistund» jõudis tänavu kolme Eesti linna: Põlvasse, Võrru ja Jõhvi. 11. novembril leidis aset kaks kohtumist – keskpäeval Põlvas ja pärastlõunal Võru Kandles –, kus saal oli äärest ääreni gümnaasiumiõpilasi täis.

Tavapärase kontserdi asemel said noored osa tunnist, milles Kaljuste selgitas muusikaliste näidete abil dirigendi tööd, tutvustas Veljo Tormise loomingut ning pani kuulajaid mõtlema sellele, kuidas muusika sünnib.

Võrru jõuti 14-aastase vaheaja järel

Filharmoonia kammerkoori seekordse haridusprogrammi kolm toimumispaika ei olnud valitud juhuslikult. Koori kommunikatsioonijuhi Anneli Ivaste sõnul sooviti jõuda just nendesse paikadesse, kus professionaalne koor polnud ammu esinenud.

Võru Kandles astus kammerkoor viimati üles 2012. aasta novembris, mil dirigendipuldis seisis Daniel Reuss. Põlva kultuurikeskuses esines koor viimati 2020. aasta detsembris Kaspars Putniņši juhatusel ning Jõhvis 2017. aasta mais, kui Daniel Reuss juhatas kontserti Mihkli kirikus.

Seega jõudis kammerkoor Võrru tagasi 14 aasta järel, seekord aga mitte tavapärase kontserdi, vaid spetsiaalselt koolinoortele loodud muusikatunniga.

Kaljuste sõnul saab noortele ühe tunniga õpetada eelkõige juhtimise mõtet. «Sa pead veidi ette mõtlema ja pead teadma veidi rohkem kui teised, see on juhtimise põhipostulaat,» selgitas ta pärast kontserti. Tema sõnul on juhtimise põhiolemus alati sama, olgu tegemist šamaani või tehasedirektoriga.

Aga milleks on dirigenti üldse vaja, kui professionaalsed lauljad tunnevad oma partiisid niigi suurepäraselt? «Ongi nii,» nõustus Kaljuste, meenutades Eesti Vabariigi sajandaks sünnipäevaks korraldatud ühislaulmist, kus lauldi salvestatud orkestrisaate järgi ilma dirigendita. «Ega see juhtimine tähenda käte vehkimist. Mul on palju programme, mida ma ei juhata,» ütles ta. Küll aga peab keegi näitama, millal muusika algab ja lõpeb, kuidas muutub tempo ning millist tunnetust esitus vajab.

Ka kammerkoori tenor Kaarel Telgmaa kinnitas, et dirigendist sõltub väga palju. Tema kuulab teose kunstilise terviku ning võib sama muusikapala eri õhtutel sootuks erinevalt kõlama panna. «Olenevalt meeleolust, enda hetke hingeseisundist või väsimusest võib dirigent võtta ühe ja sama loo puhul erineva tempo ja see lugu võib väga erinevalt toimida,» rääkis Telgmaa. Ka publik võib mõjutada seda, kuidas dirigent muusikat esitab.

Eesti Filharmoonia kammerkoor esineb maailma mainekates kontserdisaalides, kuid spetsiaalselt kooliõpilastele mõeldud hariduslikke kontserte ei anta Telgmaa sõnul kuigi sageli. «See on harjumuspärasest profiirutiinist väljatulek,» kirjeldas ta.

Eriliseks teevad olukorra nii publik kui ka dirigendi improvisatsioon. Kaljuste jälgib saalis toimuvat ning võib vastavalt kuulajate reaktsioonidele programmi käigu pealt muuta. «Me peame olema kõigeks valmis,» sõnas Telgmaa.

Eestlaste muusikaline emakeel

Kolmest «Taktitunde» kontserdist olid lauljad Võrru jõudmise ajaks andnud juba kaks. Telgmaa sõnul oli Põlva publik süvenenum ja rohkem kaasa tulev, Jõhvi noored pakkusid aga dirigendile suuremat väljakutset. Põlvas oli kuulajate seas ka rohkem noorema kooliastme õpilasi. «Väiksemad on tihti, üllatusüllatus, rohkem asjas sees ja kuulavad hästi tähelepanelikult,» muigas laulja.

Veljo Tormise loomingust rääkides rõhutas Kaljuste, et helilooja on aidanud tal endalgi sügavamalt tundma õppida eesti rahvamuusikat. Tormise kasutatud vanad regilaulud ja keeled pärinevad meie kõige ürgsemast kultuurikihist.

«Sellest kõige vanemast kihist on koorunud tema muusikaline emakeel, mille poolest me maailmas kõigist erineme,» sõnas Kaljuste. Tema hinnangul on Tormise looming üks neist, mis meid maailmas kõige rohkem eestlasteks teeb, ning selle väärtus ei sõltu muusikamoest.

Võru gümnasid jäid teistmoodi tunniga rahule

Kaljuste juhtis tähelepanu ka sellele, et paljud tänapäevaseks peetavad muusikalised võtted on eesti rahvamuusikas olemas olnud juba ammu. Näiteks tõi ta minimalismi, mille põhimõtteid leiab vanadest regilauludest, ning kiigelaulude rütmilisuse.

Tõnu Kaljuste isa, legendaarne muusikapedagoog Heino Kaljuste, kujundas aastakümneid Eesti koolide muusikaõpetust. Tema arendatud relatiivne noodilugemissüsteem JO-LE-MI on muusikaõpetajatele tuttav tänapäevani.

Küsimusele, mida isa praegusest muusikaõpetusest arvaks, vastas Tõnu Kaljuste, et eri ajastuid ei saa üks ühele võrrelda. «Tema aega ei saa automaatselt siia edasi kanda mitte kuidagi,» ütles dirigent, kes laulis ise lapsena isa juhatatud kooris.

Heino Kaljuste üks suuremaid eesmärke oli õpetada lapsi muusikat lugema sama loomulikult nagu emakeelset teksti. «Nii nagu me loeme oma emakeelt raamatust, võiksime ennast nii kaugele harida, et loeme ka muusika teksti nagu emakeeltki,» selgitas poeg isa pedagoogilist ideaali. See põhimõte pole ajaga oma väärtust kaotanud. «Haritud muusik on parem kui harimata muusik,» võttis ta isa mõtte kokku.

Võru gümnaasiumi õpilased Krete Rutov ja Oliver Keel jäid ebatavalise muusikatunniga rahule. «Väga teistsugune,» iseloomustas Krete kogetut. Talle oli üks olulisemaid avastusi, et koori juhtimiseks pole sugugi tarvis suuri liigutusi. «Saab ka väikeste märguannetega väga hästi koori juhatada.»

Oliver tunnistas, et dirigeerimisega oli ta varem kokku puutunud nii kooli muusikatundides kui ka muusikakoolis, kuid nüüd sai ta paremini aru taktimõõtude mitmekesisusest. «Vahepeal võib päris raske olla see õige takti hoidmine,» tõdes ta.

Nii nagu me loeme oma emakeelt raamatust, võiksime ennast nii kaugele harida, et loeme ka muusika teksti nagu emakeeltki.

TÕNU KALJUSTE
Eesti Filharmoonia kammerkoori dirigent

Kretet vaimustas eriti professionaalse koori dünaamika. «Nii tore oli jälgida, kuidas nad ühes kiikusid ja väga suured *crescendo*'d olid näiteks. Ma olin kogu aeg täie tähelepanuga kohal,» kirjeldas ta. Mõlemad noored pidasid oluliseks sedagi, et esinejad publikuga suhtlesid, mitte ei piirdunud üksnes muusika esitamisega.

Taktitunnet läheb vaja mujalgi kui muusikas

Kammerkoori tenor Kaarel Telgmaa soovitas muusikahuvilistel noortel oma õpinguid mitte pooleli jätta. Tema enda tee professionaalse koori ridadesse kulges läbi muusikaõpingute ja pika tööperioodi erasektoris. Alles 2023. aasta sügisel toimunud koostööprojekt kammerkooriga innustas teda uuesti lauljana end proovile panema. «Muusika annab sulle ka kõigeks muuks eluks palju häid omadusi, kas või loovuse, kohanemisvõime või hea lavanärvi,» kinnitas ta.

Tunni lõpus pöördus Kaljuste tagasi selle pealkirja juurde. Ta oli alguses lubanud rääkida ka sellest, mida taktitunne väljaspool muusikat tähendab. «Kui mina siin laval räägin ja sina publikus samal ajal räägid, siis saab öelda, et sul puudub taktitunne,» selgitas dirigent muigega. «Aga teie kohta seda täna öelda ei saa.» Nii said Võru noored lisaks muusikalisele taktitundele kiita ka hea kuulamisoskuse eest.

3 X KATRIN VOLMAN

Eesti Filharmoonia kammerkoori peadirigent Tõnu Kaljuste selgitas Võru Kandles koolinoortele dirigeerimise põhimõtteid.